

Піроженко Наталія Вікторівна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління національної академії державного управління при Президентові України.

Піроженко Наталья Викторовна, кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент кафедры государственного управления и местного самоуправления Одесского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины.

Natalia Viktorivna Pirozhenko, PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Dept. of Public Administration and Local Government of the Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

Митрофанов Олексій Анатолійович, аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління національної академії державного управління при Президентові України.

Митрофанов Алексей Анатольевич, аспірант кафедри государственного управления и местного самоуправления Одесского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины.

Alexey Anatolievich Mitrofanov, graduate student of the Dept. of Public Administration and Local Government of the Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті аналізується сучасний стан соціальної сфери як основи забезпечення соціальних прав населення в умовах загальної соціаль-

но-політичної кризи, спаду ділової та інвестиційної активності в Україні. Проводиться аналіз соціального забезпечення населення, а також соціально-економічне становище різних міст України.

Ключові слова: соціальні права людини, соціально-економічне становище, соціальна сфера, міжсекторне партнерство.

ОЦЕНКА ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ ГРАЖДАН В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Аннотация. В статье анализируется современное состояние социальной сферы как основы обеспечения социальных прав населения в условиях общего социально-политического кризиса, спада деловой и инвестиционной активности в Украине. Проводится анализ социального обеспечения населения, а также социально-экономическое положение разных городов Украины.

Ключевые слова: социальные права человека, социально-экономическое положение, социальная сфера, междусекторное партнерство.

EVALUATION OF PROVISION OF SOCIAL RIGHTS OF CITIZENS IN UKRAINE: PROBLEMS AND WAYS OF THEIR SOLUTIONS

Abstract. The current state of social sphere as the foundation for the provision of social rights of the population in terms of general social and political crisis, downturn of businesslike and investment activity in Ukraine is analyzed. The analysis of social provision of population and socio-economic situation of the different cities of Ukraine is conducted.

Keywords: social rights, socio-economic status, social sphere, between sectoral partnership.

Постановка проблеми. Умови соціально-політичної кризи в нашій країні суттєво впливають на стан забезпечення соціальних прав людей, які гарантуються Конституцією України, що стає критичним для більшості населення країни. Значна кількість досліджень пов'язує таке явище переважно з державним фінансуванням, а також з соціально-економічним становищем різних міст України, які мають історичне, географічне, природно-ресурсне, так і виробничо-господарське коріння. Розвиток соціальної сфери на регі-

ональному рівні відбувається в нашій державі в складних економічних умовах. У процесі глобалізації та умовах загальної економічної кризи виявилися негативні риси ринкової економіки, найважливішими з яких є нерівномірний розподіл економічних благ, умов працевлаштування, отримання послуг у таких соціальних сферах, як житлово-комунальні послуги, охорона здоров'я, відпочинок, оздоровлення, освіта, соціальний захист, і ін.

Сучасні ж умови поглиблення загальної соціально-політичної кризи

привели до загострення соціальних проблем, найважливішими з яких є нерівномірний розподіл економічних благ, умов працевлаштування, отримання послуг у таких соціальних сферах, як житлово-комунальні послуги, охорона здоров'я, відпочинок, оздоровлення, освіта, соціальний захист тощо. Надзвичайної актуальності наразі набули проблеми міграції, які ведуть до вимирання сіл в Україні; старіння населення [4].

Саме тому наразі до основних завдань державного управління необхідно віднести створення умов для вирішення соціальних проблем населення країни з метою забезпечення його соціальних прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом опубліковано чимало монографій, інших наукових праць, що присвячені дослідженню соціальної сфери та особливостям здійснення державної політики у сфері соціальної політики в сучасних умовах. Слід зазначити, що на рівні держави та регіонів вивчали загально-соціологічні аспекти розвитку соціальної сфери такі вчені: З. Балабаєва, Н. Волгін, Г. Осадча, В. Ковальов, П. Павленок, М. Панченко та ін. Питаннями соціальної політики в Україні вивчали Е. Гансова, Л. Кормич, А. Крупник, О. Палій, Н. Піроженко, Е. Лібанова, Г. Черкашин та ін. Проте наукові дослідження щодо комплексної оцінки стану забезпечення соціальних прав людей і громадян майже відсутні.

Метою статті є аналіз стану соціальної сфери як основи забезпечення соціальних прав населення в умовах загальної соціально-політичної

кризи, спаду ділової та інвестиційної активності в Україні.

Виклад основного матеріалу. *Соціальні права людини* стосуються підтримки і нормативного закріплення соціальних умов життя індивіда, визначають становище людини в сфері праці і побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності з метою створення умов, при яких люди можуть бути вільні від страху і нужди.

На реалізацію соціальних прав людини впливає цілий ряд факторів, одні з них об'єктивні, інші суб'єктивні. Якщо розглядати даний феномен в контексті мети даної статті, то можна погодитись з Н. Путило, що перша група соціальних прав складається із прав, спрямованих на забезпечення засобів існування і встановлення контролю держави за відносинами працівника і роботодавця в процесі праці. До таких прав належать: права, спрямовані на захист від безробіття; права, що гарантують відповідність доходів необхідним витратам, права в охороні праці тощо. До другої групи прав належать права, реалізація яких гарантує гідний рівень життя людини. Такими правами є: право на досягнення найкращого стану здоров'я; право на безоплатну початкову та середню освіту; право на участь у соціальному страхуванні; право на доступний життєвий мінімум (їжа, одяг, житло тощо); право на обслуговування (у тому числі й соціальне). Третя група складається з прав соціального забезпечення [5].

У контексті даної класифікації, з метою оцінки забезпечення соціальних прав громадян в Україні, розглянемо ситуацію, яка склалась в соці-

альній сфері України, адже обсяг і ступінь реалізованості соціальних прав людини багато в чому залежать саме від її стану.

Схоже, подібну думку поділяє М. Панченко, який на основі системного дослідження теоретико-методологічних засад державного управління соціальною сферою доводить, що сучасний зміст поняття “соціальна сфера” розкривається не тільки через розуміння її як інфраструктури, що забезпечує соціальні норми життєдіяльності населення шляхом надання органами публічної влади відповідних послуг, але й через цільову спрямованість на формування сприятливих соціальних відносин між індивідуумами і їх групами (колективами) [4].

За оцінкою Державної служби статистики України, на 1 вересня 2015 р. в Україні, проживало 42805,7 тис. осіб. Упродовж січня–серпня 2015 р. чисельність населення зменшилася на 123,6 тис. осіб. Таке зменшення відбувається виключно за рахунок природного скорочення (130,5 тис. осіб), яке не перекриває незначний міграційний приріст населення (6,9 тис. осіб).

Середній розмір домогосподарства в Україні становить 2,59 особи. Більш чисельні домогосподарства, як і раніше, характерні для сільської місцевості (2,68 особи проти 2,54 у міських поселеннях). Середній розмір домогосподарства найбільший у західних областях (3,48–2,90 особи), найменший — у Кіровоградській, Луганській, Чернігівській, Донецькій, Полтавській, Черкаській та Дніпропетровській областях (2,29–2,38 особи).

Великі домогосподарства (з чотирьох і більше осіб) більш поширені в західних областях — у Закарпатській, Рівненській, Волинській, Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях (48–31 %).

Серед регіонів найбільша частка домогосподарств, які мають дітей до 18 років — у Закарпатській, Чернівецькій, Волинській, Рівненській, Івано-Франківській, Тернопільській та Львівській областях (53–45 %).

У більшості регіонів України значна частина домогосподарств із дітьми мають у своєму складі двох дорослих осіб. У Харківській, Миколаївській, Дніпропетровській, Запорізькій, Сумській, Полтавській областях, у м. Києві, Кіровоградській та Житомирській областях частка таких домогосподарств становить 66–61 %. Водночас, у тринадцяти регіонах (у Луганській, Донецькій, Чернігівській, Черкаській, Одеській, Житомирській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Волинській, Полтавській, Чернівецькій, Тернопільській областях та у м. Києві,) від 26 % до 11 % домогосподарств із дітьми мають у своєму складі лише одну дорослу особу.

Одну дорослу особу має у своєму складі 11 % домогосподарств із дітьми (13 % міських та 7 % сільських). Двох і більше дітей виховують 16 % таких домогосподарств. У Львівській, Кіровоградській, Запорізькій та Херсонській областях 39–35 % домогосподарств із дітьми, які утримуються однією дорослою особою, мають двох і більше дітей [8].

Надзвичайно актуальними залишаються питання для України, пов’язані з міграційними процесами.

Внутрішня міграція характеризує рівень мобільності населення. Зміна місця проживання зазвичай не є спонтанною і залежить від багатьох чинників: економічних, географічних, кліматичних, культурних тощо. За попередніми даними Державної служби статистики України в 2014 році загальний обсяг внутрішньої міграції був найменшим з 2010 року і кількісно становив 542 506 осіб. (Дані вказано без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя).

Аналіз напрямів внутрішньої міграції в Україні у 2014 році показав їх безпосередню залежність від розмірів середньомісячної заробітної плати, адже м. Київ та Київська область є регіонами з найвищим рівнем середньомісячної заробітної плати. Якісний аналіз складу населення України у 2010–2014 роках засвідчив, що внутрішня міграція населення України носить урбаністичний характер, тобто пов'язана із його переміщенням з сільської місцевості у міську.

Згідно даних Державної міграційної служби, у 2014 році громадянам України видано 8 932 дозволи на виїзд за кордон на постійне місце проживання (на 592 менше, ніж у 2013 р.), із них дорослим (за винятком пенсіонерів) — 4 512 дозволів, дітям — 1 405 дозвіл та пенсіонерам — 3 015 дозвіл.

Водночас, у 2014 році в Україну з-за кордону повернулося 2 366 громадян України, які попередньо отримали дозволи на виїзд за кордон на постійне місце проживання, з них дорослих (за винятком пенсіонерів) — 1 746 осіб, дітей — 106 осіб та пенсіонерів — 514. Найбільше грома-

дян України повернулося з Росії — 815 осіб або 34,5 % від загальної кількості, Ізраїлю — 418 осіб або 17,7 %, США — 256 осіб або 10,8 %, Молдови — 232 особи або 9,8 % та Німеччини — 148 осіб або 6,3 % від загальної кількості [3].

Отже, в цілому демографічна ситуація в Україні останніми роками різко погіршала, міграційні процеси не пом'якшують природний спад населення і тепер обидва компоненти працюють в “мінус”.

В сучасній західній соціології прийнято розподіляти цінності на “матеріальні” та “постматеріальні”. Матеріальні цінності дослідники пов'язують з економічними та фізичними потребами. Постматеріальні — з потребами в свободі, самовираженні, якості життя. На ціннісні виміри суспільства впливають як економічні чинники, так і культурні традиції країни. В даному дослідженні логіка формування розділу з базової захищеності була побудована на визначеності певного виду потреб, ступеня їх гостроти та вагомості. Житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта, зайнятість та ринок праці, займає особливу роль місцевої структури матеріальної бази.

У січні–квітні 2015 р. підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 11,9 млрд грн, що у порівнянних цінах становить 67,4 % до обсягів будівництва у відповідному періоді попереднього року. Будівництво ж скоротилось на 26,1 %, у т. ч. житлових і нежитлових — на 5,3 % та 44,1 % відповідно. Будівництво інженерних споруд зменшилося на 39,2 %.

За рахунок коштів державного бюджету за січень–березень 2015 р. прийнято в експлуатацію 6,1 тис.м² загальної площі житла (0,4 % від загального обсягу), що на 79,2 % більше рівня відповідного періоду попереднього року. Нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння склали 85,6 % від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт — 6,8 % та 7,6 % відповідно.

Загальна площа прийнятого в експлуатацію житла за січень–березень 2015 р. порівняно з відповідним періодом попереднього року зменшилась на 19,3 %, при цьому без урахування площі, прийнятої відповідно до Порядку, — на 11,1 % (норма, яка давала можливість прийняти в експлуатацію самочинно побудовані об'єкти, відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію об'єктів, збудованих без дозволу на виконання будівельних робіт, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 19.03.2013 № 95 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 15.04.2013 за № 612/23144, припинила дію відповідно до пункту 9 розділу V “Прикінцевих положень” Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності” 31 грудня 2013 р. При цьому статистичні дані за січень–березень 2014 р. містять інформацію щодо об'єктів самочинного будівництва, документи на прийняття в експлуатацію яких видали органи Держархбудконтролю України наприкінці 2013 р.).

Підприємствами чотирьох регіонів країни (м. Києва, Дніпропетров-

ської, Харківської та Полтавської областей) виконано більше половини (55,4 %) загального обсягу будівництва [8].

Слід зазначити, що більше третини загального обсягу житла введено у 3 регіонах — м. Києві, Львівській та Київській областях.

Не дивлячись на певні зусилля держави по реформуванню житлової сфери, результати в даний час україно нездовільні: ринок житла стагнує, загострилася проблема оплати комунальних послуг.

На перший план вишли проблеми подорожчання утримання житлового фонду для місцевих бюджетів і зростання вартості житлово-комунальних послуг для населення, особливо останніми роками.

У цілому по країні 14 % домогосподарств (12 % у містах та 18 % на селі) незадоволені або дуже незадоволені своїми житловими умовами. Не дуже задоволені своїм житлом 31 % домогосподарств. Порівняно з 2014 р. серед міських та сільських домогосподарств частка незадоволених або дуже незадоволених своїми житловими умовами скоротилася відповідно на 1,4 в. п. та 3 в. п.

Серед регіонів найнижчий ступінь задоволення житловими умовами повідомили домогосподарства Закарпатської, Кіровоградської, Одеської та Миколаївської областей (27–20 % незадоволених або дуже незадоволених).

На перший план вийшли проблеми подорожчання утримання житлового фонду для місцевих бюджетів і зростання вартості житлово-комунальних послуг для населення, особливо останніми роками.

У січні–лютому 2015 р. субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг призначено 293,4 тис. домогосподарств, що становило 102,6 % від загальної кількості домогосподарств, які звернулися за субсидіями (за рахунок тих, що звернулись за субсидіями у 2014 р., але призначено їм було тільки у 2015 р.), з них у міських поселеннях – 248,2 тис. домогосподарств, у сільській місцевості – 45,2 тис. домогосподарств.

Загальна сума призначених субсидій у січні–лютому 2015 р. становила 100,7 млн грн, з неї у міських поселеннях – 88,3 млн грн, у сільській місцевості – 12,4 млн грн [8].

Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство у лютому 2015 р. становив 326,4 грн.

Крім того, 26,0 тис. домогосподарств (54,9 % із числа тих, які звернулися) було призначено субсидії готівкою на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, з них у міських поселеннях – 10,4 тис. домогосподарств, у сільській місцевості – 15,6 тис. домогосподарств.

Середній розмір призначеної у лютому 2015 р. субсидії цього виду на одне домогосподарство становив 1369,6 грн.

У січні–лютому 2015 р. загальна сума субсидій готівкою, отриманих домогосподарствами на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, становила 8,1 млн грн. У той же час заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг збільшилась

у лютому 2015 р. порівняно з січнем на 1,8 % і на кінець лютого 2015 р. становила 13277,1 млн грн, середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 2,5 місяця.

У лютому 2015р. мали борг за три місяці та більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 30,8% власників особових рахунків, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 20,1%, вивезення побутових відходів – 19,5%, газопостачання – 17,6%, централізоване водопостачання та водовідведення – 19,1% [8].

Необхідними умовами для здоров'я населення – це якісне медичне обслуговування. Отримувати за місцем проживання медичне обслуговування та освіту є важливою складовою соціальної безпеки окремої особи, міста та держави в цілому.

Найбільша частка населення, яке оцінило стан свого здоров'я як “добрий”, спостерігалась у Чернівецькій, Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Закарпатській, Волинській та Київській областях (68–55 %), а найнижча – у Херсонській, Запорізькій, Полтавській, Донецькій, Черкаській, Харківській та Чернігівській областях (44–36 %). Для регіонів з низькою оцінкою стану здоров'я населення характерна вища, порівняно із середньою по країні, частка осіб похилого віку в структурі населення. При цьому для Запорізької та Харківської областей характерні також високі рівні урбанізації та розвитку промисловості [6].

Тенденція динаміки руху основних фондів по окремих галузях соціальної сфери у містах показує, високій ступінь зносу споруд і об'єк-

тів охорони здоров'я, освіти, культури.

Слід відзначити, що за січень–червень 2015 р. прийнято в експлуатацію: загальноосвітні навчальні заклади на 0,2 тис. учнівських місць, дошкільні навчальні заклади на 0,8 тис. місць, лікарні на 21 ліжко, амбулаторно-поліклінічні заклади на 1,2 тис. відвідувань за зміну, будинки відпочинку та пансіонати на 0,5 тис. місць тощо[8].

Один з найважливіших показників — це доходи населення, що характеризує рівень економічного та соціального стану та захищеності суспільства. Сенс цього поняття полягає в тому, що працюючим та членам їх сімей повинно бути гарантовано право на отримання достатнього мінімального доходу як на сьогоднішній день, так і в майбутньому для задоволення матеріальних потреб, доступності до якісної освіти, медичних послуг та відпочинку, що забезпечує нормальну життєдіяльність та можливості розвитку людини [4].

Не тільки в Україні, але і в інших країнах зростає значення державної політики у сфері праці обумовлене безліччю чинників економічного, науково-технічного, соціального характеру, пов'язаних з уповільненням зростання числа високооплачуваних робочих місць з повним робочим часом, повсюдним розширенням використання нових форм часткової, тимчасової зайнятості (обумовлюючих нестійкість отримання доходів, що збільшує ризик опинитися за межею бідності як в період трудової активності, так і після виходу на пенсію) [4].

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець вересня 2015 р. становила 407,4 тис. осіб, або 24,5 % усіх безробітних працездатного віку, визначених за методологією Міжнародної організації праці (МОП). Допомогу по безробіттю отримували 78,0 % осіб, які мали статус безробітного.

Із загальної кількості безробітних майже дві третини (62,7 %) становили жінки.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні порівняно з серпнем 2015 р. знизився на 0,1 в. п. і на кінець вересня п. р. становив 1,5 % населення працездатного віку. У сільській місцевості зазначений показник залишився на рівні попереднього місяця (1,8 % населення працездатного віку), а в міських поселеннях знизився на 0,1 в. п. і становив 1,4 % населення працездатного віку.

Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантих посад) у цілому по країні зросло із 86 осіб на кінець серпня 2015 р. до 99 осіб на кінець вересня.

За сприяння державної служби зайнятості у січні–вересні 2015 р. було працевлаштовано 348,7 тис. осіб (30,7 % громадян, які мали статус безробітного у цьому періоді), у т. ч. у вересні п. р. — 37,2 тис. осіб проти 27,3 тис. осіб у серпні.

Частка працевлаштованих осіб порівняно з серпнем п. р. зросла на 1,9 в. п. і у вересні 2015 р. становила 7,6 % громадян, які мали статус зареєстрованого безробітного в цьому місяці.

Середньооблікова кількість безробітних, які отримували допомогу

по безробіттю у вересні 2015 р., становила 344,4 тис. осіб. Середній розмір допомоги по безробіттю становив 1387 грн, що дещо перевищує законодавчо визначений розмір мінімальної заробітної плати (1378 грн) [8].

Так, наприклад, в Одеській області у січні-березні 2015 року чисельність безробітного населення (за методологією МОП) склала 70,1 тис. осіб, чисельність економічно активного населення — 994,1 тис. осіб, що на 2,3 % менше в порівнянні з відповідним періодом минулого року. У загальній чисельності зайнятого економічно активного населення 96,5 % становлять особи працездатного віку, а 3,5 % — становлять особи, старші за працездатний вік.

За інформацією Одеського обласного центру зайнятості на 1 серпня 2015 р. статус безробітного мали понад 11,2 тис. осіб, з них 38,4 % (понад 4,3 тис. осіб) — мешканці сільської місцевості.

Рівень зареєстрованого безробіття на 1 серпня 2015 р. збільшився у порівнянні з відповідний періодом минулого року 0,06 відсоткових пункти і становить 0,76 %.

Найвищий рівень безробіття зафіксовано в Савранському (3,08 %), Красноокнянському (2,58 %), Миколаївському (2,30 %), Ананьївському (2,15 %), Любашівському (1,63 %), Іванівському (1,45 %), Фрунзівському (1,45 %) районах та м. Котовськ (2,43 %), найнижчий — у Комінтерновському (0,22 %), Овідіопольському (0,26 %), Біляївському (0,35 %), Татарбунарському (0,46 %), Ренійському (0,58 %) районах та у містах Южне (0,46 %), Одеса (0,50 %), Іллічівськ (0,55 %), Ізмаїл (0,62 %).

Потреба підприємств у працівниках за січень-липень 2015 року становила 2933 осіб, що на 18 % більше в порівнянні з відповідною датою 2014 року.

Кількість претендентів на одне вільне робоче місце в цілому по області на 1 серпня 2015 року становить 4 особи, що відповідає показнику минулого року.

Обсяги працевлаштування безробітних громадян у січні-липні 2015 року становили майже 13,0 тис. осіб, рівень працевлаштування у порівнянні з відповідним періодом минулого року зменшився на 6,3 в. п. і становив 38,6 %.

Протягом січня-липня 2015 року продовжувалась робота щодо створення сучасної, адаптованої до потреб суспільства державної системи професійної орієнтації населення. Профорієнтаційними послугами охоплено понад 106,0 тис. громадян, у т. ч. понад 30,5 тис. безробітних.

Працевлаштуванню громадян сприяла організація професійного навчання безробітних, яка здійснюється з метою зменшення дисбалансу на ринку праці. У звітному періоді за направленням центрів зайнятості навчалися 6,1 тис. безробітних. Рівень працевлаштування після профнавчання склав 90,7 %. Під конкретне замовлення роботодавців проходили навчання понад 5,5 тис. безробітних, що становить 91,0 % від загальної кількості безробітних, які навчалися[1].

В зазначених районах причинами високого рівня безробіття є скорочення обсягів виробництва, зниження товарообігу в сфері торгівлі в результаті впливу світової фінансової

кризи та значне зменшення вакансій.

Проте, зайнятість на ринку праці в регіонах сьогоднішньої України не є гарантією отримання гідних доходів: бідність працюючих - проблема, без вирішення якої важко розраховувати на якісно ефективнішу працю (що є основним чинником благополуччя країни). Для переважної частини населення провідних країн світу зайнятість залишається головним джерелом стабільних і передбачених доходів, базою, що забезпечує розширення обов'язкового і додаткового соціального страхування. Як правило, повна зайнятість забезпечує працівнику дохід вище офіційно встановленої межі бідності, що має стійку тенденцію до зростання у міру підвищення рівня освіти, кваліфікації і професіоналізму. У США, наприклад, серед зайнятого населення рівень бідності не перевищує 2,6 %, а серед працюючих осіб пенсійного віку — 1,4 % [10].

В Україні, навпаки, зайнятість все ще не забезпечує доходу вище за прожитковий мінімум одному з кожних чотирьох працівників. У січні–серпні 2015 р. розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) порівняно з відповідним періодом 2014 р. збільшився на 16,9 % і становив 3975 грн.

Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у поштової та кур'єрській діяльності, охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів

зі шкіри та інших матеріалів, тимчасовому розміщенні й організації харчування і не перевищував 68 % від середнього по економіці.

У всіх регіонах середній розмір оплати праці був вищим за мінімальну заробітну плату, разом з тим лише у 4 з них заробітна плата перевищила середню по країні: у м. Києві — 6374 грн, Донецькій — 4803 грн, Дніпропетровській — 4211 грн та Запорізькій — 3993 грн областях. Найнижчий рівень заробітної плати спостерігався у Тернопільській, Чернівецькій та Херсонській областях і не перевищував 74 % від середнього по економіці.

Індекс реальної заробітної плати у січні–серпні 2015 р. порівняно з відповідним періодом 2014 р. становив 76,8 %. Упродовж січня–серпня 2015 р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати збільшилася на 51,8 %, або на 684,2 млн грн, і на 1 вересня п. р. становила 2004,2 млн грн, що дорівнює 5,8 % фонду оплати праці, нарахованого за серпень 2015 р.

Збільшення загальної суми заборгованості відбулося за рахунок економічно активних підприємств. Упродовж січня–серпня п. р. заборгованість перед працівниками цієї категорії підприємств зросла на 57,7 % (на 552,9 млн грн) і на 1 вересня становила 1510,7 млн грн.

Серед видів діяльності найвагомніше збільшення суми несплаченої заробітної плати спостерігалось у добуванні кам'яного та бурого вугілля (на 346,7 млн грн), виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (на 60,9 млн грн), водо-

постачанні; каналізації, поводженні з відходами (на 58,0 млн грн), а також постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (на 48,6 млн грн).

Збільшення суми боргу перед працівниками економічно активних підприємств спостерігалось у 21 регіоні країни, при цьому найвагоміше — у Луганській (на 456,3 млн грн), Харківській (на 56,4 млн грн) та Одеській (на 28,2 млн грн) областях.

Кількість працівників економічно активних підприємств, яким вчасно не виплачено заробітну плату, на 1 вересня 2015 р. становила 219,3 тис. осіб, або 2,7 % від середньооблікової кількості штатних працівників. Кожному із зазначених працівників не виплачено в середньому 6888 грн, що на 63,8 % більше від середнього розміру заробітної плати за серпень 2015 р. [8].

В умовах суспільної трансформації сучасної України особливо гостро постає питання формування повноцінної правової держави європейського типу. Нові внутрішні соціально-політичні умови, вимагають невідкладних дій щодо реального реформування системи правоохоронних органів. Послідовне удосконалення функціонування системи правоохоронних органів має поліпшити її роботу практично з усіх напрямів, але всі вони підпорядковані головному — забезпеченню прав і свобод людини. Тому, на сьогоднішній день, дуже актуальним є питання щодо визначення реального стану правопорядку, фізичної та правової безпеки людини з урахуванням громадської думки, суб'єктивної оцінки

населенням роботи правозахисних органів. Найбільше занепокоєння у громадян викликає небезпека на вулиці. Більшість респондентів (54,1 %) продовжує турбувати небезпека на вулиці ввечері, майже кожен п'ятий (22,4 %) відчуває себе у небезпеці на вулиці вдень [4].

За повідомленням прокуратури, протягом січня–вересня 2015 р. обліковано 430,6 тис. кримінальних правопорушень. Із загального числа зафіксованих правоохоронними органами кримінальних проявів 34,4 % — тяжкі та особливо тяжкі.

У загальній кількості злочинів 61,8 % становили злочини проти власності, 10 % — злочини проти життя та здоров'я особи, 4,9 % — злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, 4,5 % — злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, 4 % — злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, 3,1 % — злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, 2,2 % — злочини проти громадської безпеки, 1,8 % — злочини проти правосуддя, 1,7 % — злочини проти громадського порядку та моральності, 1,5 % — злочини у сфері господарської діяльності, 1,2 % — злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

Протягом січня–вересня 2015 р. обліковано очевидних умисних вбивств і замахів на вбивство — 2593, умисних тяжких тілесних ушко-

дженів — 1942, згвалтувань і замахів на згвалтування — 231.

Кількість виявлених осіб, які вчинили злочини, становила 90,4 тис., з них жінки — 10,9 тис., неповнолітні — 4,4 тис. У загальній кількості виявлених осіб, які вчинили злочини, 31 % раніше вже ставали на злочинний шлях, із яких кожний другий мав не зняту або непогашену судимість, 13,4 % знаходились у стані алкогольного сп'яніння, 12,6 % вчинили злочин у групі. Питома вага працездатних осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, які на момент учинення злочину не працювали і не навчалися, становила 61,4 %, безробітних — 14,5 % [8].

Отже, останні роки Україна зіткнулася з проблемою внутрішньої фінансової незбалансованості системи соціальної політики, яка знайшла своє відображення на рівні забезпечення соціальних прав населення і загострилася з початком загальної соціально-політичної кризи. Не дивлячись на соціально-економічні відмінності, перед всіма регіонами України стоять, по суті, схожі проблеми: старіння населення; зниження рівня доходів населення; безробіття; низький рівень надання житлово-комунальних, освітніх послуг, послуг з охорони здоров'я тощо.

Прагнення України увійти в Європейську співдружність країн та у Європейський союз неможливе без створення системи правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту

населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення.

Важливу роль в управлінні регіональною соціальною сферою в демократичному суспільстві грає підтримка суб'єкт-суб'єктної практики міжсекторного партнерства.

За В. Якімцем, міжсекторне соціальне партнерство (МСП) — це специфічна форма соціальної взаємодії, простір міжсекторного соціального партнерства — це структуроване представлення різноманітних можливостей реалізації взаємодій між комбінаціями організацій, що в свою чергу представляють різні сектори суспільства, які розрізняються у вигляді багатовимірної сукупності, але взаємодоповнюють один одного, і пересічних функціонально значущих полів МСП (для будь-якої пари або всіх трьох секторів), що створюють синергетичний “потенціал” МСП і знаходяться побічно під впливом відповідних полів кожного сектору [9].

Кожен із трьох секторів, займаючи свою нішу в суспільстві, не надто прагне ділитися завойованими в ній позиціями з іншими секторами. Проте, залишаючись тільки в межах своєї ніші, сектор автономно не може вирішувати всіх завдань, що є для нього актуальними. Сутність міжсекторного партнерства полягає в налагодженні конструктивної взаємодії між трьома силами, діючими на суспільній арені країни, області, міста або іншої території — державними структурами, комерційними підприємствами і громадськими об'єднаннями. Представники кожного сектору мають різну нагоду і ресурси для участі у вирішенні про-

блем соціальної сфери. У них різні уявлення про саму природу соціальних проблем. Але, незважаючи на всі відмінності і пов'язані з ними суперечності, співпраця секторів необхідна: ні держава, ні бізнес, ні громадяни не можуть поодиноці подолати соціальну несправедливість і конфлікти.

Досвід міжсекторної взаємодії влади, бізнесу і громадських об'єднань в США та країнах ЄС з урахуванням сучасних реалій, історичних традицій, менталітету населення й законодавства може знайти застосування і в державному управлінні соціальною сферою в Україні. Це особливо важливо у зв'язку з тим, що: можливості бюджету регіонів і органів місцевого самоврядування обмежені; населення усе ще мало довіряє владі всіх рівнів; також наростає прагнення громадян самостійно вирішувати багато проблем на місцях нетрадиційними способами.

Висновки. Соціальна-політична та соціально-економічна криза призвела до низького рівня фінансової забезпеченості громадян та якості життя, а також до тяжких соціально-економічних наслідків: зниження рівня життя населення, розшарування суспільства за рівнем доходів, зростання бідності, безробіття, погіршення демографічної ситуації в країні, значна міграція економічно активного населення за кордон.

На сьогодні очевидним є той факт, що держава самостійно не в змозі забезпечити гідний рівень соціальних прав людини та підвищити якість життя населення, тому для вирішення цих питань необхідно консолідувати зусилля представни-

ків всіх трьох секторів (державного, бізнесового та громадського). Дана форма партнерства (міжсекторного) може стати основою забезпечення соціальних прав громадян та суттєво поліпшити взаєморозуміння між публічною владою і громадою на місцевому рівні.

Подальше наукове дослідження планується провести в напрямі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду застосування міжсекторного партнерства у вирішенні виявлених в даній статті проблемних питань, щодо забезпечення соціальних прав людини в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Зайнятість* населення в Одеській області. Офіційний сайт Департаменту економічного розвитку і торгівлі Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://gue.odessa.gov.ua/files/gue/moe/2015/7/na_sajt_lipen.pdf
2. *Мельникова А.* Аналіз стану національної економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://finans.net.ua/content/view/13668/1/>
3. *Міграційний* профіль України 2010–2014. Сайт Державної міграційної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/mihratsiinyi-profil/1077-mihratsiinyi-profil>
4. *Панченко М. М.* Удосконалення механізмів державного управління соціальною сферою на регіональному рівні: організаційний аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / М. М. Панченко; В. о. Нац. акад. держ. упр. при Пре-

- зидентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр., Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — Одеса: Б.в., 2009. — 20 с.
5. *Путило Н. В.* Основи правового регулювання соціальних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н. В. Путило. — М., 199. — 192 с.
  6. *Самооцінка* населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2014 році. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://finans.net.ua/content/view/13668/1/>
  7. *Соціально-демографічні* характеристики домогосподарств України у 2015 р. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
  8. *Соціально-економічне* становище України за січень–квітень 2015 року. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
  9. *Якимець В. Н.* Межсекторное социальное партнерство: основы, теория, принципы, механизмы. — М., 2004. — 384 с.
  10. *Esping-Andersen G.* The three worlds of welfare capitalism. — Cambridge, 2006.

МАУП